

Μακεδονικά

Τόμ. 4, Αρ. 1 (1960)

Κ. Γ. Ανδρεάδου, Η μουσουλμανική μειονότητα της Δυτικής Θράκης

Βασ. Λαούρδας

doi: [10.12681/makedonika.711](https://doi.org/10.12681/makedonika.711)

Copyright © 2014, Βασ. Λαούρδας

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Λαούρδας Β. (1960). Κ. Γ. Ανδρεάδου, Η μουσουλμανική μειονότητα της Δυτικής Θράκης. *Μακεδονικά*, 4(1), 562–564. <https://doi.org/10.12681/makedonika.711>

Christophoros Naltsas, Der San Stephano Vertrag und das Griechentum. 'Εταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν, "Ίδρυμα Μελετῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ἀρ. 9. Θεσσαλονίκη 1956, σελ. 78.

Ἡ μελέτη αὐτῆ τοῦ κ. Χριστ. Νάλτσα ἀποτελεῖ ἕκδοσιν εἰς γερμανικὴν γλῶσσαν τῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου καὶ ὁ Ἐλληνισμὸς» τριῶν διαλέξεων, τὰς ὁποίας ἔδωσεν ὁ συγγραφεὺς κατὰ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1953 εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν καὶ αἱ ὁποῖαι κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν σειρὰν ἐκδόσεων «Μακεδονικὴ λαϊκὴ βιβλιοθήκη» τῆς ἰδίας Ἐταιρείας. Εἰς τὴν γερμανικὴν τῶν μετάφρασιν αἱ διαλέξεις αὐταὶ εἶναι κατὰ τι συντομώτεραι τῆς Ἑλληνικῆς τῶν ἐκδόσεως, συνοδεύονται δὲ καὶ ὑπὸ προλογικοῦ σημειώματος τοῦ προέδρου τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν κ. Στίλπωνος Κυριακίδου, ὅστις ἐξαίρει τὴν σημασίαν τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Νάλτσα ἀναπτυσσομένου θέματος. Ὡς γνωστόν, ἡ συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, μολονότι ἀνευράπη διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου, ὑπῆρξε μέγα κίνητρον εἰς τὰς βουλγαρικὰς ἐπὶ τῆς Βορείου Ἑλλάδος φιλοδοξίας. Ὁ κ. Νάλτσας ἐξιστορεῖ τὰς προϋποθέσεις, ὑπὸ τὰς ὁποίας συνήφθη ἡ συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ἐκθέτει δὲ ἀκολουθῶς τὰς τραγικὰς συνεπειάς, τὰς ὁποίας θὰ εἶχεν αὐτὴ, ἐὰν δὲν ἀνευρέπετο, διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν. Ἡ ἕκθεσις γίνεται ἐπὶ τῆ βάσει πλουσίας βιβλιογραφίας, μὲ ἀντικειμενικότητα καὶ μὲ τὴν γνωστὴν καὶ ἀπὸ ἄλλα δημοσιεύματα τοῦ ἴδιου θετικότητά κρίσεως. Ἡ ἐργασία του θὰ χρησιμεύσῃ πολὺ εἰς τοὺς μελετητὰς τῆς νεωτέρας ἱστορίας τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, οἱ ὁποῖοι, προκειμένου περὶ τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, δὲν εἶχον μέχρι τοῦδε τόσον ἀρτίαν ἕκθεσιν τῶν περὶ αὐτῆς ἀπόψεων τῆς Ἑλλάδος.

ΒΑΣ. ΛΑΟΥΡΔΑΣ

Κ. Γ. Ἀνδρέαδου, Ἡ μουσουλμανικὴ μειονότης τῆς Δυτικῆς Θράκης, Ἐταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν, "Ίδρυμα Μελετῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ἀριθμ. 10. Θεσσαλονίκη, 1956, σελ. 120 μὲ 37 εἰκόνας.

K. G. Andreades, The Moslem Minority in Western Thrace. Ἐταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν, "Ίδρυμα Μελετῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου ἀρ. 12. Thessaloniki 1956, σελ. 95 μὲ 14 εἰκόνας.

Εἰς τὴν μελέτην του αὐτῆν, ἡ ὁποία ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ I.M.X.A. εἰς ἑλληνικὴν καὶ ἀγγλικὴν γλῶσσαν, ὁ Ἄνδρεάδης, ὁ ὁποῖος ὑπηρετήσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς Ἐάνθην καὶ εἰς Κομοτινὴν ὡς ἀξιωματικὸς τῆς Χωροφυλακῆς, δίδει λεπτομερῆ εἰκόνα τῆς ζωῆς τῶν ἐν τῇ Δυτικῇ Θράκῃ διαβιούντων μουσουλμάνων. Καὶ ἀπλῆ παράθεσις τῶν κεφαλαίων τοῦ βιβλίου του εἶναι ἀρκετὴ διὰ νὰ δεῖξη τὸν πλοῦτον τῶν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως παρεχομένων στοιχείων. Ἐπειτα ἀπὸ βραχείαν εἰσαγωγὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκτίθε-

ται ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον συνεκεντρώθη τὸ ὕλικόν, ὁ Ἄνδρεάδης ἀναλύει τὴν σύνθεσιν καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν μουσουλμάνων τῆς Δυτικῆς Θράκης, τὴν θρησκευτικὴν ὀργάνωσιν τῆς μειονότητος, τὰς Ἐπιτροπὰς διαχειρήσεως τῶν περιουσιῶν τῶν μουσουλμάνων, τὴν οἰκονομικὴν τῶν κατὰστάσιν, τὴν πολιτικὴν ζωὴν, τοὺς συλλόγους καὶ τὰ σωματεῖα τῶν καὶ τὴν κρατικὴν στοργὴν ὑπὲρ τῆς μειονότητος (ὅπου παρατίθεται πλῆθος στοιχείων ἐνδεικτικῶν τῶν ὑπὲρ τῆς μουσουλμανικῆς μειονότητος μέτρων προνοίας τῶν ἐλληνικῶν ἀρχῶν). Εἰς ἰδιαίτερον κεφάλαιον ὁ Ἄνδρεάδης ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἀρθρογραφίαν τοῦ τουρκικοῦ τύπου (1953-1955), παραθέτει δὲ ἐν παραρτήματι διάφορα ἔγγραφα, δηλώσεις, ὑπομνήματα, ἐκθέσεις καὶ ἀναφορὰς τῆς ἐν τῇ Δ. Θράκῃ μειονότητος, τὰ ὁποῖα ὅλα μαρτυροῦν ὑπὲρ τῆς φιλοστόργου ἔναντι τῆς μουσουλμανικῆς αὐτῆς μειονότητος ἑλληνικῆς πολιτικῆς. Καὶ τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν ἀγγλικὴν ἐκδοσιν τοῦ ἔργου τοῦ Ἄνδρεάδου τὴν συνοδεύουν πολλαὶ χαρακτηριστικαὶ φωτογραφίαι.

Ἐκ τῶν ὡς ἄνω περιεχομένων τοῦ χρησιμωτάτου αὐτοῦ ἔργου ἰδιαιτέρως θὰ πρέπη νὰ ξεραθοῦν ἐδῶ ὅσα ἀναπτύσσει ὁ συγγραφεὺς περὶ τοῦ χαρακτήρος τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἐν τῇ Δυτικῇ Θράκῃ μουσουλμάνων, οἱ ὁποῖοι ἀντιτίθενται πρὸς τὰς καινοτομίας τῆς κεμαλικῆς Τουρκίας καὶ ἐπιμένουν εἰς τὴν διατήρησιν πολιτιστικῶν στοιχείων, ὡς ἡ ἀραβικὴ γραφή, τὸ φέσι, ἡ Παρασκευὴ ἀργία κλπ. τὰ ὁποῖα ἔχουν καταργηθῆ εἰς τὴν Τουρκίαν. Ἡ διάστασις αὕτη μεταξὺ παλαιοτέρων καὶ νεοτέρων, ἡ ὁποία ὑπάρχει καὶ εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν Τουρκίαν, ἰδιαιτέρως ὁμως ἐκδηλοῦται εἰς χώρας, ὅπου εὐρίσκονται Τούρκοι ἐγκατεστημένοι παλαιόθεν, ἀποτελεῖ σοβαρὸν ζήτημα διὰ τὴν Ἑλληνικὴν πολιτείαν σχετικῶς πρὸς τοὺς μουσουλμάνους τῆς Δυτικῆς Θράκης. Ἡ σοβαρότης τοῦ ζητήματος ἔγκειται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἐκάστοτε Ἑλληνικῶν κυβερνήσεων, νὰ μὴ δυσαραστήσουν τὴν Τουρκίαν, ἡ ὁποία βεβαίως δὲν ἀνέχεται τοὺς παλαιοτέρους, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ἀνάγκην σεβασμοῦ τῶν ἀπόψεων καὶ ἐπιθυμιῶν τῶν ἐν τῇ Δυτικῇ Θράκῃ διαβιούντων μουσουλμάνων. Ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἄνδρεάδου παρατιθεμένων στοιχείων προκύπτει ὅτι αἱ ἀρμόδιοι Ἑλληνικαὶ ὑπηρεσίαι χειρίζονται τὸ δυσχερὲς τοῦτο ζήτημα μετὰ πολλῆς σφροσύνης.

Ἐπίσης πρέπει νὰ ξεραθοῦν αἱ διατυπούμεναι ὑπὸ τοῦ Ἄνδρεάδου παρατηρήσεις ὡς πρὸς τὴν σύνθεσιν καὶ τὴν ὀνομασίαν τῶν ἐν τῇ Δυτικῇ Θράκῃ μουσουλμάνων. Οὗτοι, λέγει ὁ Ἄνδρεάδης, ὀνομαζόμενοι συνήθως καὶ ἀδιακρίτως Τούρκοι, ἡ ὀνομασία ὁμως αὕτη δὲν ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τῆς Συνθήκης Λωζάνης, ἐνθα γίνεται χρῆσις τοῦ ὀνόματος μουσουλμάνοι, διότι πρόκειται περὶ θρησκευτικῆς καὶ ὄχι ἐθνικῆς μειονότητος. Ἡ ὀνομασία «Τούρκοι» προέρχεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς γλώσσης τῆς μειονότητος αὐτῆς, ἡ ὁποία εἶναι τουρκικὴ, ἀν καὶ ὄχι εἰς τὴν νεωτερίζουσαν μορφήν της, ὡς

ἐν τῇ σημερινῇ Τουρκίᾳ, ἀφ' ἐτέρου δὲ κατόπιν σαφῶς καὶ ἐπανειλημμένως ἐκφρασθεῖσης ἐπιθυμίας τῶν μετὰ τὴν κεμαλικὴν μεταρρῦθμειν τουρκικῶν κυβερνήσεων. Πρὸς τὰς ἐπιθυμίας αὐτὰς αἱ ἑλληνικαὶ ἀρχαὶ ἀναπακρίθησαν προθύμως, διὰ νὰ διατηρήσουν καὶ ἐνισχύσουν τὴν φιλίαν μετὰ τῆς Τουρκίας. Πάντως οὔτε ἐθνολογικῶς ὁ ὅρος «Τοῦρκοι» εἶναι ὀρθός, διότι μεταξὺ τῶν μουσουλμάνων τῆς Δυτικῆς Θράκης ὑπάρχουν πολλοὶ Πομάκοι, ὡς καὶ Ἀθίγγανοι καὶ Κιρκάσιοι. Οἱ Πομάκοι οὔτε καὶ γλωσσικῶς ἀνήκουν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν Τούρκων, διότι ἡ γλῶσσα τῶν εἶναι σλαβικῆ ἀνάμικτος μετὰ πλήθους Ἑλληνικῶν στοιχείων. Ἄλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν 67.009, κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ 1951, Τούρκων τῆς Δυτικῆς Θράκης, σημαντικὸς ἀριθμὸς εἶναι ἐθνολογικῶς βιαίως ἐξισλαμισθέντες Ἕλληνες κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἀφ' ὅτου οἱ Ὀθωμανοὶ Τοῦρκοι κατέλαβον κατὰ τὰ τέλη τοῦ 14ου αἰῶνος τὴν Θράκην. Τοῦτο εἶναι αὐτονόητον, διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐρμηνευθῇ ἄλλως τὸ γεγονός τῆς παρουσίας ἐκεῖ τῶν Τούρκων, οἱ ὁποῖοι οὐδόλως εἶναι πιθανόν ὅτι προέρχονται ἐκ μεταναστῶν καὶ ἐποίκων ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Κατὰ ταῦτα ἡ ἐπωνυμία «Τοῦρκος» καλύπτει ἐν ἐθνολογικῶς ποικίλον ἄθροισμα τουρκοφώνων μουσουλμάνων. Ἐν ὄψει τῶν προσφάτως γραφέντων περὶ δῆθεν πιέσεων ἐπὶ τῶν μουσουλμάνων τῆς Δυτικῆς Θράκης, ἡ ἐργασία τοῦ Ἀνδρεάδου καὶ δὴ ἡ εἰς τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν ἐκδοσίς της ἀποτελεῖ ἐπιστημονικῶς καὶ ἐθνικῶς πολῦτιμον προσφοράν.

ΒΑΣ. ΛΑΟΥΡΔΑΣ

Ν α ο ὺ μ Σ π α ν ο ὺ, Ἀναμνήσεις ἐκ τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος. Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν. Ἰδρυμα Μελετῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ἀριθ. 13. Πρόλογος ὑπὸ Στίλπωνος Π. Κυριακίδου, Εἰσαγωγή ὑπὸ Χαρ. Γ. Σακελλαριάδου, Θεσσαλονίκη 1957, σελ. 55.

Τὴν σημασίαν τῆς δημοσιεύσεως αὐτῆς τὴν ἐξαίρει ἀρκούντως εἰς τὸν πρόλογόν του ὁ κ. Στίλπων Κυριακίδης, τονίζων ὅτι ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων αὐτῶν Ἕλληνες Μακεδόνες ἠγωνίζοντο κατὰ τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας πολὺ πρὸ τῆς διαβροθεῖσης ἐπαναστάσεως τοῦ Ἰλντεν. Ὁ ἀπομνημονευματογράφος Ναούμ Σπανός, καταγόμενος ἀπὸ τὴν Χρυσήσαν, τὸ σημερινὸν Ἄργος Ὁρεστικόν, εἶχεν ἤδη ἀπὸ τοῦ 1896 καταρτίσει ἀνταρτικὸν σῶμα ἐξ ἐγγωρίων καὶ ἠγωνίζετο κατὰ τῶν Τούρκων μετ' ἄλλων ὁμοίων σωμάτων. Ἡ δρᾶσις του ἐσυνεχίσθη καὶ μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ Ἰλντεν, ὁπότε ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ὅπου εἶχε μεταβῆ συνοδεύων τὰ τέκνα τοῦ Κῶτα, καὶ καταρτίσας σῶμα ἐξ ἐνοπιῶν ἀνέλαβεν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν κομιτατζήδων. Ὁ Σπανὸς ἀφηγεῖται τὴν δρᾶσιν του μετὰ πολλῆς ἀπλότητος, ἀλλὰ καὶ ἀκριβείας, ἀναφέρει δὲ πολλοὺς ἄλλους γνωστούς Μακεδονομάχους, ἐν οἷς τὸν Παῦλον Μελά, τὸν Κῶταν, τὸν Βαγγέ-